

Legyen emberarcú a közművelődés!

Interjú Imre Károllyal

Szerencsés embernek tartja magát abban az értelemben, hogy munkájában mindig is azt csinálhatta, amit szeretett. Kisgyermekkorától nyugdíjazása utánig közösségek aktív résztvevője, szervezője. Azt állítja, aktív közösségekben élni felemelő érzés. Imre Károlyt, a Nemzeti Művelődési Intézet Bács-Kiskun Megyei Igazgatóságának nyugalmazott igazgatóját erről a pályáról kérdeztük.

Hévízi Róbert: *Mikor és hogyan találkozott a kultúrával, a közösségi művelődéssel?*

Imre Károly: Ha az intézményes formára gondolunk, kisgyerekként az '50-es években, '60-as évek elején Kecelen éltem, ahol volt ugyan kultúrház, de az viszonylag ritkán volt nyitva, legalábbis nekünk gyerekeknek. Persze nekünk nem volt időnk művelődési házba járni, mégis belenőttem a közművelődésbe, mert az udvarunkon mindig 15-20 gyerek játszott. Szinte mindig a mi udvarunkon. Aztán onnan néha elmentünk futballozni a grundra, vagy halászni a tóra, vagy csak úgy különböző témákban a ligetbe játszani. Saját világunk, saját kultúránk volt, amely egész életemet meghatározta. Ugyanígy meghatározó volt életemben a tanyasi

kultúra. Édesapám állatorvos volt, kicsi gyerekkoromtól jártuk a tanyákat, az első „felnöttes” feladataim is ekkor és ide kötődtek. Lenyűgözött az a világ, ízeivel, színeivel, őszinteségével.

A katonaságnál előfelvételiként az akkor szakmai körökben országosan ismert Periszkóp irodalmi színpad tagja lehettem, melynek vezetője, rendezője Kerényi Miklós Gábor a későbbi operettszínházi főrendező volt. Ez a szűk egy év rengeteg közösségben megélt élményt, sikert, tanulságot, alkotói örömet hozott. Kerő egyik módszere az volt, hogy kis alkotói csoportokkal dolgoztatott ki egy-egy jelenetet, ezekből a jelenetekből állt össze a darab.

Szakmai közösségként először talán a Közösségszolgálat Alapítvány, illetve a Közösségfejlesztők Egyesülete voltak a meghatározók az életemben. Ezt a Beke Paliék által működtetett, és a '90-es évek elején szerveződő közművelődési irányzatnak mondanám, amely a közösségi művelődési formák és tartalmak megújításában gondolkodott, és amely fontosnak tartotta például a nyitott ház akciót, illetve azokat a külföldi példákat, amiket Franciaországban, Angliában vagy más nyugati országokban láttak, és közösségfejlesztésnek nevezték el.

Beke, Balipap, Vercseg Ilika, Varga Tamás mellett még vagy három tucat közművelődési szakember rendszeresen összejött, hogy meghányja-vesse közös dolgainkat. Olyan közösség volt ez, amelyet valóban a szakmaiság, a közös cél és értékrend tartott össze. Valójában, ahol azt megelőzően, és akkor dolgoztam, mi is valami hasonlót csináltunk, csak nem tudtuk, hogy ez a neve. Közösségeket próbáltunk meg építeni, vagyis a lakosság minél szélesebb körét cselekvően bevonni a közösségi művelődési akciókba. Konkrét cselekvési programokat dolgoztunk ki, valósítottunk meg.

H. R.: *Helyileg hol történt ez?*

I. K.: Soltvadkerten kezdtem, ott a közművelődésnek túlnyomó

móan hagyományosnak tekintett programszervező ágát műveltük a két szakembert foglalkoztató művelődési házban. Magyar-történelem szakos tanárként valójában nem értettem a szakmához, igaz, amit csináltam, ahhoz nem is nagyon kellett. Jegyet eladni, plakátot írni, gyerekműsort grundolni akárki tud. Ösztönösen kerestem valamilyen értelmesebb tevékenységi formát, amelybe bevihettem azt a keveset, amit addig az életemben megtanultam. Fialat szakmunkástanuló közösségben találtam meg, őket is, magamat is. A formát klubnak hívtuk, de naponta jöttek, mintha hazajöttek volna. Németh László írja valahol, nem elég nemzödnünk, meg is kell csinálnunk önmagunkat. Ők „megcsinálták” magukat. Egyszer csak kitalálták, hogy elmennek kerékpárral Rügen szigetére. A több mint ezer kilométeres út bő egy hónapig tartott. Elmentek, és visszajöttek tele élmennyel, önbizalommal, mesével. Éreztem, hogy ez jó, ezt, illetve ilyesmit kell csinálni. Aztán elkerültem Kecelre, egy sokkal jobb

körülmények között működő, úgynevezett általános művelődési központba, ahol rövid idő után közművelődési igazgatóhelyettes lettem. A keceli ÁMK-t mint intézménynek szánták, átgondolt koncepcióval, a kor szintjén kiemelkedő anyagi és szellemi kondíciókkal. Az intézmény szakmai munkáját a közművelődési igazgatóhelyettes irányította, akit Kiss Mártának hívtak, művelt, kiváló szakember volt, nagy tapasztalattal, kiemelkedően jó ízléssel, szervezőkészséggel, precizitással. Nagyon sokat tanultam tőle, bár rövid ideig dolgoztunk együtt. Amikor átvettem tőle a feladatot, egy berendezett, működő házat kaptam a szó minden értelmében. Elődöm erős, határozott személyiség volt, habitusa bélyegként ott volt az intézmény munkáján. Éreztem, hogy ezt így én nem tudom csinálni, partnereket kell keresnem... 1986-ban már Keceli Hírek címmel újságot készítettünk úgy, hogy a helyiek, civil, szakmájukhoz értő emberek írták, szerkesztették. Tulajdonképpen ez a közösségfejlesztő, aktív cselekvési

programokat generáló tevékenység itt kezdődött el. Láttuk, tapasztaltuk, hogy ez működhet, van rá kereslet, hogy az emberek akarnak cselekedni, legfeljebb nem szólítják meg őket, vagy nem számítanak rájuk, tudásukra, képességeikre, ügyességeikre, jártasságaikra.

Ez a partnerségben való gondolkodás végigkísérte az életemet. A gyermekközösségtől az egyik utolsó „intézményes” keceli feladatomig, a nyugdíjasokból álló hagyományörző asszonykórus vezetéséig. Izgalmas feladat volt, sokat tanultam még jócskán túl az ötvenen is ezektől a többnyire hat elemi végzett asszonyoktól.

A pályám idővonalára visszatérve, teljesen véletlenül lettem népművelő. Eredetileg ugyanis magyar-történelem szakos tanárként végeztem, de ilyen állást nem találtam, mire egy ismerős szólt, hogy a kultúrházba bevesznek művészeti előadónak. Nem tudtam, hogy az micsoda, ott kezdtem el tanulni. Korábban azt sem tudtam, hogy mi az a népművelés, vagy hogy egyáltalán létezik ilyen szakma. Közép-

Az egykori keceli ÁMK épülete napjainkban

(forrás: <https://kecel.hu/~kecelkon/kecel.hu/index.php/ertektar-kategoria/1218-lecek-fali-integracio-victor-vasarely-alkotasa>)

iskolás koromban eljártam a kultúrházba, mert a helyi beatzenekar ott játszott, de ennyi volt a kultúrház számomra; ennyi fogalmam volt róla.

H. R.: *Mi volt az oka, hogy ott maradt népművelőnek, és nem tért vissza a tanári pályára?*

I. K.: Hát, mert akit a közösségi művelődés mozdonyának füstje megcsapott... A keceli évek alatt elvégeztem az ELTE népművelés szakját. Kiváló tanárim, évfolyamtársaim voltak. Amikor megértettem a feladatomat, megértettem a feladtból adódó lehetőséget is. A tanári, oktatói pályát nem adtam fel olyan szinten, hogy kezdettől fogva mindig részt vettem képzésekben oktatóként, illetve volt egy rövid időszak, amikor gimnáziumban magyart tanítottam, de emellett ott is a fiatalok közösségi művelődési tevékenységének szolgálatával is foglalkoztam: irodalmi színpadot, helyi műsorokat rendeztünk, újságot szerkesztettünk, rádiót működtettünk, tematikus tanköröket szerveztünk. Mégis – bár nagyon szerettem – nagy dilemma után otthagytam a gimnáziumot, mert vonzott az új feladat, hogy egy megyének a közművelődésével foglalkozhatok, hogy az összes településre kijárhatok, ott embereket ismerhetek meg – ez nekem azután óriási kapcsolati tőkét adott.

H. R.: *Hosszú időn keresztül foglalkozott a közművelődéssel megyei szinten is. Hogyan látja, a rendszerváltás milyen változást hozott, ha összehasonlítanánk az azelőtti időszakokkal? Melyek voltak a jelentős változások?*

I. K.: Sokan vannak ma is, akik nosztalgiaiával gondolnak a rendszerváltás előtti időszakra, mert volt a szakmában valamiféle – szerintem hamis – biztonságérzet. Ezt a központi finanszírozás viszonylagos biztonsága és állandósága adta.

2015 augusztusában a Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozat kitiüntetés átvételét követően a kollégákkal

Persze annak is volt egy bizonyos állandósága, hogy mit kérnek cserébe, meddig lehet elmenni. Az akkori hatalom kijelölte a határokat, amelyeken belül mozoghatott a szakma. Úgy gondolom, a szakma megújításán gondolkodók szempontjából is megvolt a '90-es éveket megelőző időszaknak a maga értelme. Akkor tanultuk meg, hogy hogyan lehet bizonyos művelődéspolitikai elvárásokat, hogy úgy mondjam kijátszani, pontosabban azt a pályát bejátszani, ami akkor adatott. Itt van például a már említett helyi újság esete. 1986-ban nem sok ilyen volt országos viszonylatban sem. Először készítettünk egy műsorfüzetet, ezt bővítettük a közösségi művelődés gondolatköre, módszertana alapján. Először csak a moziműsor, a busz-, és vonatmenetrend, a sajtó programunk volt benne, azután szépen kiegészült növényvédelemmel, egészségfejlesztési kérdésekkel, gyereknevelési problémákkal, helytörténettel stb. Folyamatosan bővült, majd lett belőle egy újság. Egy szabályos, amatőrök által szerkesztett, és a helyi közösség által írt, a települési közösségnek írt újság. Valahogy így született csendben a helyi nyilvánosság.

H. R.: *Milyen időközönként jelent meg?*

I. K.: Havonta, és fizetős volt, mégis sorba álltak érte az emberek, nem kellett ingyen postaládába dobni.

H. R.: *Ez így van, a helyi hírek mindig elsődlegesek. A '90-es évektől hogyan alakult át maga a közművelődés?*

I. K.: A legnagyobb kihívás az a civilizációs, én úgy mondanám, hogy túlfeljeltség. Amit mi még gyerekként megkaptunk ajándékba, hogy együtt játszhattunk. Egymástól megtanultunk játszani, a játék viselkedési szabályait, a felelősséget a másikért, horizontálisan összekapaszkodni különböző helyzetekben. Ez volt a mi saját iskolánk. Ezt nem tanítják meg sem a formális iskolai keretek között, sem azután a művelődésben nem lehet ezt megtanulni. Ezeket a nehézségeket, szépségeket és gyönyöröket végig kell élni ahhoz, hogy az ember felnőjön, és megtanuljon létezni abban a közegben, amelyikbe beleszületett, és amelyik adatott neki.

A civilizációs nehézségek, a hajszolt élet, azok a problémák, amiket meg kell oldani ma egy szülőnek, egy iskolába járó gyereknek

vagy egy fiatalnak a saját életében, eltaszítják attól, hogy élvezze az életét, élvezze azt, amit csinál. Most már kiemelkedő vagy fontosabb szerep jut az intézményes közművelődésnek ilyen tekintetben, mert megszűntek a grundok, a játék is „intézményesül”. Most már a civilizáció keretein belül kell létrehozni véleményem szerint egy olyan intézményrendszert, amely legalább szimulálja a grundot, amely ehhez is tud valami muníciót adni; ez lehet például a Nemzeti Művelődési Intézet a 19 megyei igazgatóságával.

H. R.: *Mikor és hogyan ismerkedt meg a Nemzeti Művelődési Intézettel és annak munkájával?*

I. K.: Részese voltam kezdetektől fogva. A megyei irodánk jó kondíciókkal volt ellátva, és tudatosan építettük fel, partner volt ebben a fenntartó megyei önkormányzat. Amikor a Nemzeti Művelődési Intézet létrejött és megkezdte működését, egy idő után ezek az irodák beolvadtak a Nemzeti Művelődési Intézetbe, tehát gyakorlatilag szinte a kezdetektől fogva ott voltunk a Nemzeti Művelődési Intézet munkájában. Láttuk, hogy mi történik, hogy milyen kondíciókat képes mozgósítani, hogy milyen szellemi kapacitása van. És mivel gyakorlatilag a kezdetektől fogva ott voltunk, nyilvánvalóan valamilyen szinten alakítói is lettünk ennek a projektnek.

H. R.: *Hogyan ítéli meg az intézet munkáját?*

I. K.: Óriási fejlődés megy végbe abban a tekintetben, hogy ez a terület presztízst és finanszírozását tekintve sosem volt a legjobb helyzetben. 1990 után ezt a szakmát újra kellett építeni, és a nemzeti művelődés létrejötte után megint újra kell építeni. Újra kell gondolni, hogy a hagyományos tradicionális programszervező módszer után mit lehet csinálni,

Középfokú szakemberképzés oktatójaként 2020-ban

ami korszerű, hogyan lehet azokra a társadalmi kihívásokra érvényes válaszokat adni, amelyek feszítik a kor emberét.

A Nemzeti Művelődési Intézet tevékenységével, az alkotó ember eszményére összpontosít rengeteg mintaszerű programmal. A kulturális közfoglalkoztatási programban magam is közreműködtem. A képzések – melyek egyébként kiemelt szerepet játszanak a Nemzeti Művelődési Intézet munkájában – nekem olyan élményt adtak képzőként, amit egyrészt nem vehet el senki, másrészt teljesen új dimenzióban láthattunk egy társadalmi csoportot, munkanélkülieket, akik képzettségüket tekintve más területről jöttek, és ott találkoztak először a közösségi művelődés fogalmával, annak társadalmi hasznosságával, aktív részesei lettek közösségi művelődési folyamatok tervezésének, megvalósításának.

Ha jól sáfárcodunk az erőforrásainkkal, hogyha azt a munkát, amit elkezdtek az intézet vezetői, tovább folytatják, és nem nyugszanak, hanem fejlesztenek, folyamatosan keresik az új megoldásokat, mint ahogy keresték a hungarikum programokkal, a helyi értéktárakkal, a Kapunyitogatóval, az Újra öltünk, és örökítünk programmal, a gasztrobusszal, akkor ezt nagyon jó iránynak tartom. Az utóbbi az

ékes példája annak, hogy kiviszi a mintaszerű kulturális programokat a településre, odamennek a helyszínre. Nem belülről és nem kívülről irányítanak, hanem belemennek a dolgok sűrűjébe, méghozzá olyan programokkal, amelyek népszerűek is tudnak lenni. Nem találják föl a spanyolviaszt, hanem ráépítkeznek ezekre, szakszerűen próbálják kezelni ezeket a programokat.

H. R.: *Mi a véleménye a Nemzeti Művelődési Intézet Kárpát-medencei szintű tevékenységéről?*

I. K.: Ausztria kivételével az összes környező országban jártam a magyarulterületeken, ennek kapcsán tudom, mennyit jelent a határon túli magyaroknak a törődés, a partnerség. Képzéseken vettem részt, elsősorban a hungarikum program keretében voltam Bácskertesén, Szerbiában, aztán Erdélyben; szintén képzés keretében voltam Árkoson vagy Felvidéken. Jönnek ide is a külföldi kollégák. Elindult a folyamat az intézményesülés, tehát a megmaradás útján. Nagyon fontosnak tartanám a későbbiek folyamán a Nemzeti Művelődési Intézet munkájában, hogy fenntarthatók legyenek ezek a megkezdett folyamatok. Ne csak a gyutacsot adjuk partnereinknek, hanem amikor kell, akkor segítünk a közösségfejlesztés alapel-

ve szerint. Jó találkozni ismerős arcokkal a határon túlról a hazai közösségi művelődési fórumokon, hallani sikereikről, eredményeikről.

H. R.: *A közelmúltban épült fel a Nemzeti Művelődési Intézet új székháza itt Lakiteleken. Az épületbe belépve milyen benyomások, milyen gondolatok fogalmazódtak meg önben?*

I. K.: Nekem egy kicsit minden ilyen épület, amelyben dolgoztam, a sajátom volt, és úgy gondolok rá, hogy végre kaptunk egy olyan lakást, amelyben a lehetőségek adóttak, XXI. századi körülmények között lehet dolgozni. A székház látványában, megjelenésében méltó a magyar közművelődés legszebb hagyományaihoz.

H. R.: *A székházra a szerves magyar műveltség szellemisége jellemző, de ezeken túl olyan közművelődésben jeles szakemberekről neveztek el termeket, mint Beke Pál vagy Balipap Ferenc. Ön dolgozott velük együtt. Hogyan emlékszik vissza rájuk?*

I. K.: Az egy rendkívül érdekes időszak volt, amikor a közösségfejlesztés, és akik magukat közösségfejlesztőnek nevezték, összeállt; sokféle helyről jött sokféle gondolkodásmódú ember, harmincan-negyvenen. Ők nemcsak hűzónevek voltak, hanem ideológusai és gyakorlati szakemberei is a szakmának, akikre fel lehetett nézni, akik sokat tudtak, akik kipróbálták magukat terepen. Ki merem mondani, korszakos szereplői voltak a közművelődésnek. Kiváló alkotók voltak, szakmailag is és emberként is olyanok, akikre érdemes volt odafigyelni, akik tartották a szavukat, és akik fontosnak érezték a saját szűkebb és tágabb környezetük, az egész Kárpát-medence sorsát.

H. R.: *Milyennek szeretné látni a közművelődést az elkövetkezendő időszakban?*

I. K.: Ez nehéz kérdés. Elindult a közművelődés abba az irányba – ilyen nem volt eddig –, hogy minden településnek lesz legalább egy közösségi színtere. Ezt jogszabály határozza meg. A lehetőség formailag adva van. Abban a közösségi színtérben pedig lesz egy olyan ember – én legalábbis ilyennek szeretném látni –, aki kompetens, van szakmai és emberi hitele, és van helyi politikai hitele is. Képes az emberekkel érdemben szóba állni, odafigyelnek rá. Ez az ideális közművelődési szakember.

A kultúra nemcsak azt jelenti, hogy van-e színházi program vagy moziműsor a településen, vagy járnak-e könyvtárba az emberek, hanem a hétköznapi kultúra terelődik olyan mederbe, hogy szokássá válik jó közösségben élni.

Emberarcú közművelődést szeretnék látni. Nagy Lászlót idézhetném, amikor megkérdezték, mit üzen a következő generációnak, és ő azt mondta, hogy ha lesz még emberi arcuk, csókolom őket. Nagyjából ezt gondolom, vagy inkább ezt kívánom, legyen emberi arca a közművelődésnek. Találkozon a szakember és a helyi közösség egymással.

H. R.: *Megenged egy személyes kérdést a beszélgetésünk végén? Hogyan telnek nyugdíjas napjai, mivel foglalja el magát?*

I. K.: Munkával telnek, sokat dolgozom. Soha életemben nem unatkoztam, most sincs ez másképp. Hál' Istennek van munkám, képzésekben veszek részt oktatóként, tanárként. Találkozem kollégákkal, a jövő szakembereivel, vagy olyanokkal, akik már a pályán vannak, és a Nemzeti Művelődési Intézet által elképzelt modell szerint

a közösségi művelődés irányába szeretnének tájékozódni.

Az embereket figyelni, velük beszélni, megtalálni bennük az egymáshoz és a közösségükhöz, vagy a környezetükhöz való pozitív viszonyulásukat, az csodálatos dolog. Próbálok mind a privát, mind a szakmai életemben is azt keresni, ami jó, ami továbbvitelre alkalmas. Véleményem szerint az emberekben ott van a csírája annak, hogy szeretnének értelmesen élni, tevékenykedni. Rengeteg példát tudok hozni a saját tapasztalataimból is, hogy képes egy egész falu megmozdulni egy konkrét ügy kapcsán, és az már közösségi művelődési együttélési létforma. Ezekben lehetőség van. Aki egy-egy ilyen alkalommal találkozik a másikkal, beszélget, szervez, bármit csinál, az a későbbiekben is jó eséllyel tartani fogja a kapcsolatot vele. Más minőséget képvisel, mint aki elhúzódik ettől.

Kertet művelek, racka birkáim vannak. Tagja vagyok a KÉSZ keceli szervezetének. Önkéntes munkában sírokat újtottunk fel, könyvet adtunk ki, irodalmi-zenei programot szerveztünk. Több mint másfél évtizede védnöke vagyok a Keceli Országos Fazekaspályázatnak, segítem a Bács-Kiskun Megyei Értéktár Bizottság munkáját. Szakmai szervezetek közül tagja vagyok a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője által létrehozott Szenior Műhelynek. Emellett élem a hétköznapijaimat, több időm van olvasni, vagy egyéni képzéseken részt venni. Ha kéri, segítek, ha hívnak, megyek, ebben örömet találok. Magammal törődni egy kicsit több időm van, de ettől függetlenül, mint mondtam, egy pillanatig sem unatkozom.

IMRE KÁROLY okleveles bölcsész, középiskolai tanár, népművelő. Soltvadkerten, Kecelen, Kecskeméten dolgozott népművelőként. Elismerései: Wlassics Gyula-díj, Bessenyei György-díj, a Magyar Érdemrend lovagkeresztje, Kecel város díszpolgára. 2015 óta nyugdíjas.